

УДК 347.77

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

FEATURES OF THE LEGAL PROTECTION OF GEOGRAPHICAL INDICATIONS BY EU LEGISLATION

Ковальчук О.О.,

*аспірант кафедри цивільного права
юридичного факультету*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена висвітленню особливостей правової охорони географічних зазначень за законодавством Європейського Союзу. Проаналізовано ряд нормативно-правових актів у даній сфері, викладена коротка характеристика. Автор проводить порівняння положень українського законодавства та положень Європейського Союзу, вказує на проблемні питання.

Ключові слова: географічні зазначення, особливості правової охорони, Європейський Союз, українське законодавство.

Статья посвящена рассмотрению особенностей правовой охраны географических указаний по законодательству Европейского Союза. Проанализирован ряд нормативно-правовых актов в данной сфере, изложена краткая характеристика. Автор проводит сравнение положений украинского законодательства и положений Европейского Союза, указывает на проблемные вопросы.

Ключевые слова: географические указания, особенности правовой охраны, Европейский Союз, украинское законодательство.

The article is devoted to the characteristics of the legal protection of geographical indications for legislation in the European Union. We analyze a number of legal acts in the field, provided a brief description. The author compares the provisions of Ukrainian legislation and regulations of the European Union, points to the problematic issues.

Key words: geographical indications, especially legal protection, the European Union, the Ukrainian legislation.

З моменту створення Європейського Союзу розпочалася робота з уніфікації законодавства держав-членів, зокрема у сфері промислової власності, з метою забезпечення вільного руху товарів, свободи надання послуг та захисту конкуренції.

Прагнення України інтегруватися у Європейське Співтовариство потребує гармонізації національного

законодавства з міжнародними нормами та стандартами, запровадження відповідних механізмів реалізації правових положень для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Одним із важливих об'єктів інтелектуальної власності, який виступає невід'ємним елементом ринкових відносин, дієвим засобом підвищення кокурентоспромож-

ності продукції та захисту від недобросовісної конкуренції є географічне зазначення.

Окремі аспекти правової охорони географічного зазначення розглядалися у працях таких українських науковців, як О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, Ю.Л. Бошицький, А.О. Кодинець А.О., Г.О. Андрощук, А.Д. Святоцький, Ю.М. Капіца, М.В. Паладій. Дане питання також досліджували такі російські вчені, як С.О. Горленко, І.А. Близнець, О.П. Сергеев, В.А. Джермакян та ін.

Метою даної статті є висвітлення особливостей правової охорони географічних зазначень за законодавством Європейського Союзу, аналіз основних нормативно-правових актів ЄС у сфері охорони географічних зазначень. У статті проводиться порівняння положень українського законодавства та положень Європейського Союзу, які є неузгодженими між собою.

Виробництво, виготовлення та розповсюдження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів посідають важливе місце в економіці Співтовариства. Законодавчі ініціативи в сфері охорони географічних зазначень були розпочаті в ЄС у 80-х роках ХХ століття. Ця робота продовжується і по цей час – до регламентів і директив з цього питання, прийнятих у дев'яності роки, вносяться доповнення і поправки, що адаптують документи до сучасних змін в політиці ЄС, наприклад, встановлення ЄС норм стосовно дотримання якості сільськогосподарської продукції [1, с. 292].

На відміну від українського законодавства, в законодавстві Європейського Союзу не існує загальних положень, які б стосувалися охорони географічних зазначень для усіх видів товарів. В країнах ЄС діють спеціальні регламенти, що стосуються правової охорони географічних зазначень для певних видів товарів.

Основним документом, що регулює правовідносини в даній сфері в ЄС, є Регламент Ради № 2081/92 щодо охорони географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів від 14 липня 1992 року [2]. Завданням даного Регламенту є регулювання правовідносин щодо набуття та захисту прав на зазначення походження та географічні зазначення сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів на рівні Співтовариства.

Прийняття Регламенту було пов'язано з тим, що у рамках переорієнтації спільної сільськогосподарської політики необхідно була підтримка різноманітності сільськогосподарського виробництва для досягнення на ринку кращої рівноваги між пропозицією та попитом, а також просування на ринок продуктів, які мають певні характеристики, що приносять велику користь сільському господарству, особливо у відсталих або віддалених регіонах, забезпечуючи, з одного боку, покращення доходів фермерів та, з другого боку, – закріплення сільського населення у тих зонах [1, с. 293].

Крім того, необхідно врахувати, що останнім часом споживачі віддають для свого харчування біль-

шу перевагу якості, ніж кількості. Ця зацікавленість у конкретних продуктах полягає, між іншим, у зростанні попиту на сільськогосподарські продукти або продовольчі товари, що ототожнюються з певним географічним походженням.

З огляду на значну різноманітність продуктів, що є на ринку, та велику кількість відповідної інформації, споживач повинен, щоб краще зробити свій вибір, мати у своєму розпорядженні чітко й коротко сформульовану інформацію про походження продукту [1, с. 293].

Зазначений Регламент, зокрема, надає визначення термінам «позначення походження» та «географічне зазначення», визначає специфікацію продукції, загальні положення щодо подання заявки про реєстрацію зазначення, випадки відмови у реєстрації зазначень, визначає обсяги охорони, що надається зареєстрованому зазначенню, визначає порядок внесення змін до специфікацій, врегульовує правовідносини щодо порушення прав на зазначення і співвідношення прав на торговельні марки та зазначення [3, с. 67].

Регламент встановлює норми щодо захисту найменувань походження та географічних зазначень сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів, зазначених окремо в додатках до Регламенту. Такими продуктами є пиво, мінеральні води, хлібобулочні та кондитерські вироби, сіно, натуральні гуми та напої, виготовлені із екстрактів рослин та ін. Із цього переліку можна побачити, що охорона надається як природним географічним зазначенням, а такими є географічні зазначення для мінеральних вод, натуральних гум, олій, так і штучним або змішаним географічним зазначенням: для кондитерських та хлібобулочних виробів.

Правова охорона географічних вказівок про походження цих товарів відповідно до Регламенту базується на принципі виключення із охорони тих географічних зазначень та вказівок про походження, які стали видовими назвами товарів. Однак немає узгодженості між Україною та Європейським Союзом з приводу того, які саме географічні зазначення є видовими назвами товарів.

Важливими є положення Регламенту, які визначають, що для того, щоб географічне зазначення або вказівка про походження могли бути зареєстровані, продукт щодо якого вони реєструються, повинен відповідати специфікації. Українському законодавству не вистачає такого переліку специфікації товарів. Необхідним є встановлення у нормативно-правових актах специфікації певних видів товарів, які можуть позначатись географічними зазначеннями. Насамперед, специфікація повинна бути встановлена для сільськогосподарських товарів та продуктів харчування. Це дозволить отримати правову охорону українських географічних зазначень для цих товарів на території ЄС.

Варто зазначити, що російські вчені також вказують на необхідність введення специфікації товарів, які позначаються найменуванням місця походження товарів. Наприклад, Соколова М.Н. вказує, що введення специфікації товарів необхідно для недо-

пущення недобросовісної конкуренції та створення гарантій недопущення споживачів в оману [4].

Суб'єктний склад осіб, які наділені правом реєстрації нових географічних позначень, різняться між українським законодавством та законодавством Європейського Союзу. Відповідно до Регламенту № 2081/92 ЄС, лише групи (асоціації) товаровиробників з певної місцевості наділені таким правом, лише у виняткових випадках таке право мають фізичні та юридичні особи. Відповідно до Цивільного кодексу України [5] та Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [6] суб'єктний склад цього права є значно ширшим.

Законодавство Європейського Союзу та законодавство України встановлює, що правова охорона надається географічним позначенням, які набули державної реєстрації відповідним шляхом. Положення українського законодавства щодо реєстрації географічних позначень та прав на зареєстровані географічні позначення не суперечать положенням законодавства Європейського Союзу, оскільки останні визначають загальні риси системи реєстрації. Усі процедурні питання щодо реєстрації географічного позначення відповідно до Регламенту мають бути вирішені країнами-учасницями Європейського Союзу самостійно. Отже, Регламентом № 2081/92 не встановлюється будь-яка модель такої процедури та передбачається, що процедура буде різнитись залежно від країни, де здійснюється реєстрація географічного позначення.

Цей Регламент зазнав чисельних змін, у зв'язку з чим був кодифікований, а 20 березня 2006 року був ухвалений Регламент Ради (ЄС) № 510/2006 щодо охорони географічних позначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування [7].

Правовідносини щодо розробки та продажу природних мінеральних вод на рівні Спільноти регулюються Директивою 2009/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо розробки та продажу природних мінеральних вод від 18 червня 2009 року [8]. Водночас слід зауважити, що зазначена Директива не передбачає можливості реєстрації позначень природних мінеральних вод.

Правила охорони географічних позначень спиртних напоїв встановлені Регламентом Європейського Парламенту та Ради ЄС № 110/2008 щодо визначення, опису, презентації, маркування та охорони географічного позначення спиртних напоїв від 15 січня 2008 року [9]. Даний Регламент закріплює необхідність реєстрації географічних позначень, які визначатимуть спиртний напій як такий, що походить із певної території або регіону чи місцевості цієї території, якщо визначена якість, репутація або інші характеристики цього напою, головним чином, зумовлені цим географічним походженням.

Стаття 15 зазначеного Регламенту визначає термін «географічне позначення» як позначення, яке ідентифікує спиртний напій, що вироблений на території певної країни чи регіону або місцевості цієї території, якщо визначена якість, репутація чи інші

характеристики спиртного напою, головним чином зумовлені цим географічним походженням.

Поряд з цим Регламент Європейського Парламенту та Ради № 110/2008 містить загальне положення щодо порядку подання заявки про реєстрацію географічного позначення, вимоги до технічного досьє, що включає в себе заявка, та в якому визначені специфікації, яким має відповідати спиртний напій тощо.

Регламент Ради ЄС № 2081/92 запровадив спільну для всіх держав-членів ЄС правову охорону географічних позначень і найменувань походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів. Однак у ряді країн ці положення наполегливо критикують. Рішення Суду Європейської Спільноти, прийняті за минулі роки щодо ряду спірних питань, дають можливість внести ясність у тлумачення основних положень цього документа і виявити контури нової системи захисту географічних позначень і найменувань походження в рамках ЄС [10, с. 26].

Одним з таких положень є охорона національним законодавством країн-членів ЄС географічних позначень, якщо таке позначення не може отримати охорону на рівні Спільноти. Згідно з роз'ясненнями Суду Європейської Спільноти в справі про охорону французької назви «Montagna» правові норми ЄС не можуть бути протиставлені національному законодавству (у даному випадку – французькому), якщо в національному законі охорона найменувань походження чи географічних позначень не співвідносяться з обов'язковою наявністю визначеного зв'язку між властивостями товару та його назвою. Іншимим словами, норми, на які спирається охорона зазначеної назви в країні походження, є непридатними в масштабах ЄС [10, с. 26].

Тенденцією розвитку українського законодавства про охорону географічних позначень є вплив на його формування положень міжнародних договорів та гармонізація з регламентами та директивами Європейського Союзу. Законом України від 18 березня 2004 року була затверджена Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [11]. На її виконання прийнята низка актів Кабінету Міністрів, спрямованих на забезпечення відповідності національного законодавства вимогам законодавства ЄС. Проте слід зазначити, що автоматичне запозичення положень міжнародних документів без врахування особливостей розвитку національної системи охорони засобів індивідуалізації не завжди може мати позитивні наслідки.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що охорона географічних позначень в Європейському Союзі забезпечується на рівні регламентів та директив, які мають пряму дію на території всіх держав-членів ЄС. Також є важливими рішення Суду Європейської Спільноти, які вносять ясність у тлумачення положень Регламентів ЄС.

Як показують дослідження, правові механізми, закладені в актах Європейського законодавства, враховують багатовіковий досвід охорони геогра-

фічних зазначень, вказують на недоліки та переваги правової охорони даного об'єкту інтелектуальної власності. Під впливом Європейського законодавства була розроблена національна система нормативної регламентації географічних зазначень в Україні. Але слід наголосити на необхідності за-

конодавця доопрацювати положення чинних нормативно-правових актів, узгодити їх із вимогами Регламентів ЄС, з метою усунення неточностей та колізій, що можуть виникнути на шляху охорони прав інтелектуальної власності на географічні зазначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За редакцією Ю.М. Капіци: кол. авторів: Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов та ін. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 1104 с.
2. Регламент Ради (ЄЕС) № 2081/92 від 14 липня 1992 року про захист географічних зазначень та найменувань походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів // Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство. – С. 757-772.
3. Майданик Р.А., Стефанчук Р.О. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за науковою редакцією О.П. Орлюк: кол. авторів: В.С. Дроб'язко, А.В. Міндрул, О.О. Тверезенко, Л.І. Работягова, О.О. Стефан та ін. – К.: Лазурит-Поліграф, 2010. – 464 с.
4. Соколова М.Н. Правовые проблемы охраны средств индивидуализации товаров, содержащих географические обозначения (Электронный ресурс): дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. – М.: РГБ, 2003.
5. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – С. 356.
6. Закон України від 16.06.99 № 753-XIV «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 267.
7. Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs Official Journal L 93, 31.3.2006, p 12-25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R0510:EN:HTML>.
8. Directive 2009/54/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the exploitation and marketing of natural mineralwaters (Recast) (Text with EEA relevance) OJ L 164, 26.6.2009, P. 45-58 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:164:0045:01:EN:HTML>.
9. Regulation (EC) No 110/2008 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 on the definition, description, presentation, labeling and the protection of geographical indications of spirit drinks and repealing Council Regulation (EEC) No 1576/89 // Official Journal L 39, 13.2.2008, P.16-54 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.douri=OJ:L:2008:039:0016:01:EN:HTML>.
10. Андрощук Г. Правова охорона географічних зазначень і найменувань місць походження товару за регламентом ЄС / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 7. – С. 26.
11. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.